

Föreningen för Mental Hälsa i Finland • Brottsofferjouren

A close-up photograph of a green leaf with several water droplets of varying sizes. The leaf's texture and the droplets' reflections are clearly visible. The image is used as a background for the title section.

Praktisk

RÄTTSGUIDE

för våldsoffer

Redigerad av Jaana Koivukangas

Praktisk
RÄTTSGUIDE
för våldsoffer

Redigerad av Jaana Koivukangas

Utgivare: Brottsofferjouren, Helsingfors
Föreningen för Mental Hälsa i Finland, Helsingfors

© Jaana Koivukangas,
Brottsofferjouren och Föreningen för Mental Hälsa i Finland

Med stöd av Justitieministeriet och RAY (Peningautomatföreningen)

Brottsofferjouren

Föreningen för Mental Hälsa i Finland

ISBN 978-952-5523-41-7

Layout : Pohjolan Poliisikirja Oy/
Minna Laakamo-Nyberg

Pärmbild: Rasmus Järvinen

Jv-Paino Oy 2007

Innehåll

TILL LÄSAREN	4
VAD ÄR ETT VÅLDSBROTT?	7
OM DU BLIR OFFER FÖR ETT BROTT	8
BROTTSPROCESSEN	9
BEHANDLINGEN AV ETT BROTTÅRENDE	9
BROTTSANMÄLAN	10
FÖRUNDESRÖKNING	11
Förhör	12
Skadeersättning	13
Granska förundersökningsprotokollet	14
ÅTALSPRÖVNING	15
BEHANDLINGEN AV BROTTMÅLET	
FÖRS TILL TINGSRÄTTEN	17
BEGÄRAN ATT INKOMMA MED SKRIFTLIGA KRAV	17
KALLELSE TILL HUVUDFÖRHANDLING AV ÄRENDET I DOMSTOL	17
KOSTNADER FÖRANLEDDA AV	
BROTTSMÅLSBEHANDLINGEN	18
ASSISTENTENS OMKOSTNADER	19
Rättsskyddsförsäkring	19
Statens rättshjälp	20
Assistent via statsmedel- oberoende av inkomsterna ..	20
VITTNETS ARVODE	21
RÄTTEGÅNGEN	21
SKRIFTLIGT FÖRFARANDE	21
MUNTLIG BEHANDLING I DOMSTOL	22
De närvarande vid sessionen	24
Den egentliga behandlingen av ärendet	25
BESVÄR ÖVER RÄTTENS BESLUT	27

KRAV GÄLLANDE SKADEERSÄTTNING	28
ERSÄTTNINGAR SOM SKALL BETALAS VIA STATSMEDEL	30
Statskontorets ersättningar till den del brottsskada skett utomlands	31
BESÖKSFÖRBUD	32
HUR ANSÖKER MAN OM BESÖKSFÖRBUD?	32
BESÖKSFÖRBUDETS INNEHÅLL	33
BESÖKSFÖRBUDETS VARAKTIGHET	34
BESÖKSFÖRBUDET OCH DESS BEHANDLING I TINGSRÄTTEN .	35
VAD KOSTAR DET ATT ANSÖKA OM BESÖKSFÖRBUD	35
ATT BRYTA MOT BESÖKSFÖRBUDET	36
MEDLING VID BROTTSS- OCH TVISTEMÅL	36
PSYKISKA OCH SOCIALA FÖLJDER	
AV ETT VÅLDSBROTT	38
PSYKOSOCIALT STÖD	40
BROTTSOFFERJOURENS TJÄNSTER SOM STÖD	42
LÄNKAR	45
ORDFÖRTECKNING	46
KÄLLOR	48

Till Läsaren

Vem som helst kan bli offer för ett brott utan hänsyn till ålder, kön, nationalitet eller social ställning. När det handlar om att råka ut för ett brott är det inte ett val mellan svaga eller starka. Upplevelsen kan vara chockerande för brottsoffret och förorsaka starka känslor samt en ångestskapande ovisshet.

Brottsoffrets ställning i Finland är internationellt sett relativt tryggad. Ändå är offren fortfarande synnerligen okunniga om sina rättigheter. Nödvändigtvis kan de inte heller ställa nödvändiga frågor för att få kunskap. Offret vet inte ens alltid vad det är som han/hon borde känna till. Lagböckernas svårhanterliga paragrafdjungel öppnar sig sällan för den oinvidge. Missförstånd och okunskap kan leda till betydande rättsförluster. Ett offer i kris har inte den bästa förmågan att tillägna sig kunskap som står till buds. Ändå bör hon kunna handha de praktiska arrangemangen i rätt tid och finna svar på frågor som har att göra med rättsprocessen. Ett brottsoffer behöver både muntlig och skriftlig lättförståelig kunskap. Denna rättsguide för brottsoffer är Brottsofferjourens svar på denna utmaning. Guiden har verkställts i samarbete med Mentalvårdsföreningen i Finland med stöd från justitieministeriet och Penningautomatföreningen.

Guiden öppnar rättsprocessen som en helhet och lyfter fram viktiga frågor vad gäller offrets rättsskydd. Den kunskap som guiden innehåller baserar sig på de lagar som reglerar och tangerar offrets ställning samt på den erfarenhet man inom Brottsofferjouren har fått av myndigheternas mest allmänna praxis. Vid insamlandet av kunskapen har man intervjuat representanter för olika yrkesgrupper samt dragit nytta av myndigheternas guider och anvisningar. Guidens innehåll har granskats och kommenterats av poli-

sen, åklagaren, medlingsbyrån, tingsdomaren, advokater samt Statskontoret. I guiden framställer man inte heltäckande all praxis som har att göra med brottmål. Inte heller täcker guiden den lagstiftning som reglerar offrets ställning annat än till de mest väsentliga delarna. Avsikten med guiden är att stöda den kunskap som har getts personligen och muntligt, men den ersätter inte den detaljerade juridiska rådgivning professionella kan ge.

Guiden berättar om hur man gör en brottsanmälan, polisens förundersökning, åklagarens åtalsprövning, medlingen, tingsrättens åtgärder, den egentliga domstolsbehandlingen och rättelseyrkan. Dessutom belyser man i guiden offrets rätt till skadeersättning och möjlighet till juridisk hjälp i brottmålet. Offret för ett våldsbrott kan också bli föremål för störande och hotelser. Därför redogör man också för hur man kan ansöka om besöksförbud. I slutet av guiden presenteras Brottsofferjourens serviceformer i huvuddrag och ges de mest centrala adresserna på nätet för erhållande av mera kunskap samt den vokabulär som har att göra med rättsprocessen.

Guiden riktas till offren för våldsbrotten, men man hoppas också att den skall finna sin väg till de professionella hjälpare som möter offren liksom till offrens anhöriga. Genom att förstå den slingrande väg ett brottsoffer har att gå och genom att informera dem som är delaktiga, kan man på ett betydelsefullt sätt hjälpa offret att komma igenom det svåra.

Helsingfors, 11.6.2007

Jaana Koivukangas

Områdesansvarig

Brottsofferjouren, distriktsbyrån i Nyland

VAD ÄR ETT VÅLDSBROTT?

Ett brott är en gärning eller en försummelse, som i lagen har definierats som straffbar. En förutsättning för straffbarheten är att gärningsmannen med flit har gjort sig skyldig till brottet eller begått det av oaktsamhet och att han vid tidpunkten för brottet har varit tillräknelig.

De vanligaste våldsbrotten är brott som riktar sig mot liv och hälsa t.ex. att man förorsakar skada, miss-handel, dödsvållande, dråp under för-mildrande omständigheter, dråp och mord. De vanligaste sexualbrotten är tvingande till könsumgänge eller sexuell gärning, våldtäkt, sexuellt utnyttjande, sexuellt utnyttjande av barn och kopp-leri.

Vid de flesta brott är det fråga om olika grader, som bestäms på grundval av brottets svårighet – från milt till gravt. Också de våldshandlingar som skett i hemmet eller i andra privata utrymmen och försök till dem är straff-bara.

Ibland ansluter sig till våldsbrotten också andra straffbara gärningar, t.ex. psykiskt våld, hotelser, berövande av annans frihet, brott som hänför sig till hemfrid och ärekränkning. Om till olovligt tillgripande av egendom ansluter sig våld eller hot om våld, definierar strafflagen detta som rån.

Med uppsåtliga brott

avses, att utövaren av brottet medvetet har brutit mot lagen och insett vilka följder hans gärning kan ha.

Med att begå ett brott av oaktsamhet

avses, att någon av oaktsamhet har gjort sig skyldig till ett brott.

Gärningsmannen är **tillräknelig**, såvida han för-mår inse vikten av sin gärning och följderna av den. En gärningsman kan bestraffas endast om han vid tidpunkten för brottet har fyllt 15 år. Också den som är yngre än 15 år är ansvarig för de skador han åstadkommit.

OM DU BLIR UTSATT FÖR ETT BROTT

Ta reda på om det finns vittnen till händelsen

Ta såvitt möjligt reda på identiteten på ögonvittnena och övriga som gjort iakttagelser, om du inte har kallat på polis eller om polisen ännu inte hunnit anlända.

Sök dig till läkare

Uppsök alltid läkare, även om skadorna inte kräver läkarvård. Det är viktigt att läkaren konstaterar även lindriga krosssår och blåmärken. Om det handlar om sexuellt våld, tvätta dig inte eller byt inte kläder innan läkarbesöket. Berätta för läkaren vem som förorsakat skadorna och när. Berätta också hur du mår psykiskt. Ett läkarintyg är ett viktigt indicium senare, om du gör en brottsanmälan.

Gör brottsanmälan till polisen så snart som möjligt

Du kan göra den redan på platsen till en polispatrull eller senare på polisstation.

Spara dokumenten

Spara alla kvitton och verifikat, textmeddelanden, e-mail och så vidare, som direkt relaterar till brottsärendet eller ansluter sig till det. De är viktiga bevis i sinom tid vid rättegången.

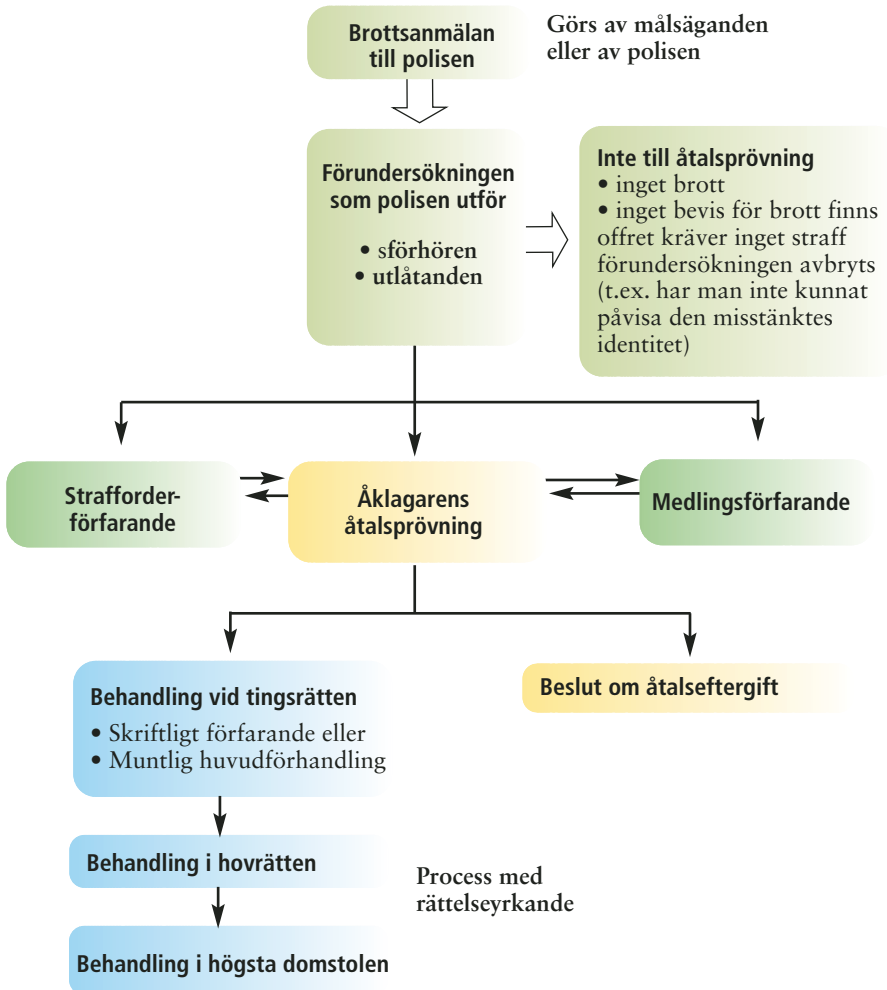
Se till att du inte lämnas ensam med det du har varit med om

Det finns så många känslor och tankar, som har att göra med att man har blivit offer för ett brott. Det är normalt att reagera på det man varit med om. Tala med dina närmaste om det som har hänt och de känslor som har med detta att göra och övriga påföljder. Du kan söka dig till olika stödtjänster, där du får hjälp med såväl juridiska frågor som detta med att orka psykiskt. I slutet av denna guide finner du kontakttuppgifter till Brottsofferjouren och övriga hjälpinstanser.

BROTTSPROCESSEN

Behandling av ett brottsärende

Schemat för brottsprocessen skildrar den stig, längs vilken behandlingen av brottsärendet går framåt.

BROTTSANMÄLAN

Brottsanmälan är en till polisen inlämnad så noggrann beskrivning som möjligt av det som har hänt och vilka som är delaktiga i händelsen. Brottsanmälan kan du lämna in på vilken polisstation som helst och någon annan person kan också lämna in den för din räkning. Polisen har skyldighet att ta emot en brottsanmälan. På basis av brottsanmälan fattar polisen beslut om att inleda en förundersökning. Polisen antecknar i brottsanmälan händelsekedjan samt parternas och vittnenas personuppgifter. Brottsanmälan bifogas senare förundersökningsprotokollet, som förutom av dig kan ses också av den som anklagas för brottet. Om du inte vill att den anklagade skall se dina personuppgifter, kan du be polisen lämna bort dina kontaktuppgifter i förundersökningsprotokollet.

Brottsanmälan tar man ofta emot vid en s.k. betjäningsslucka på polisstationen, där man inte har beaktat intimiteten på bästa möjliga sätt. Du kan be om möjlighet att få lämna din brottsanmälan i ett skilt rum utan att utomstående kan höra ditt ärende.

Ju snabbare du gör en brottsanmälan desto lättare är det för polisen att klara upp brottet. Brotten har beroende på brottsbenämningen olika i lagen bestämda preskriptionstider från två år uppåt. T.ex. preskriberas en lindrig misshandel efter två år och en misshandel efter fem år. Polisen bör ha tid att hinna undersöka brottet och åklagaren bör

Brotten indelas i två grupper: de brott som står under allmänt åtal och sakägarbrott.

Största delen av brotten är brott som står **under allmänt åtal**. Dem undersöker polisen alltid efter att ha fått kännedom om dem. Åklagaren har rätt att åklaga och kräva straff åt gärningsmannen i rätten – även mot offrets vilja. T.ex. misshandel och våldtäkt är dylika brott – även när de har hänt i hemmet eller gärningsmannen är en familjemedlem.

Sakägarbrott är brott, som polisen kan undersöka och åklagaren kräva straff för i rätten, om offret självt kräver straff för gärningsmannen. T.ex. kan ett dylikt brott vara en lindrig misshandel som riktats mot en fullvuxen.

utföra åtalsprövningen och väcka ett möjligt åtal mot den brottsmisstänkte innan preskriptionstiden utlöper. Ur rättsskyddssynvinkel är det viktigt att du också beaktar det att det åtminstone skulle finnas ett års tid för dessa åtgärder av myndigheterna. Överhuvud är det skäl att vara beredd på att ett brottmål kan komma att behandlas i tingsrätten först ett år efter att brottsanmälan har inlämnats. Behandlingen för snabbas ifall gärningsmannen är ung eller hålls i fängsligt förvar.

Vid klarläggandet av brottet frågar polisen huruvida du kräver straff åt gärningsmannen. Det är viktigt att beakta, att om du i det här skedet meddelar att du inte kräver något straff eller att du senare tar tillbaka det krav du redan uppställt, så kan du förlora din rätt att väcka åtal senare. Det kan bli fallet, även om det skulle röra sig om ett brott som lyder under allmänt åtal. Åklagaren väcker inte alltid åtal, även om han skulle ha rätt till det. Härvid stannar brottsbehandlingen vid det. Brottsoffret har i allmänhet rätt att kräva skadeersättningar av gärningsmannen. Dessa ersättningar kan framföras i samma rättegång, där brottsärendet behandlas. Du förlorar även denna möjlighet, om åtal inte väcks. Att genom ett skilt förfarande kräva skadeersättning kräver av dig större egen aktivitet.

FÖRUNDERSÖKNING

Polisen äger utföra en förundersökning, om det finns skäl att misstänka, att ett brott har begåtts. Vid förundersökningen klarlägger man vad som har skett, vilka som är delaktiga och vilka de skador är som brottet har förorsakat. Polisen förhör de som är parter i målet och eventuella vittnen samt samlar in övrigt bevismaterial. Förundersökningen och behandlingen av ärendet i tingsrätten genomförs som regel på den ort där brottet har begåtts.

FÖRHÖR

Alla parter i målet förhörs skilt för sig. Som brottsoffer kallas du målsägare. Polisen förhör dig antingen omedelbart efter att du lämnat in brottsanmälan eller så kallas du in till förhör senare. Om tidpunkten för förhöret inte passar dig, kan du diskutera en ny tidpunkt med den polis som utför undersökningen. Förhör med små barn videofilmas ofta och för dem kan man som hjälp kalla in professionella inom barnpsykiatri.

Var och en har rätt att använda sitt eget modersmål vid förhöret. Polisen skaffar en tolk till platsen, om man anmäler om behovet av en dylik, när man kommer överens om tidpunkten för förhöret.

Vid förhöret berättar polisen först om dina rättigheter och skyldigheter. Du har rätt att ha en **stödperson och/eller medhjälpare** med dig (medhjälparen kan vara den advokat som sköter ditt ärende eller någon annan jurist). De kan inte blanda sig i förhöret, men de kan i denna situation vara med som mentalt stöd och du kan samtala med dem senare, när du går igenom de direktiv du har fått av polisen eller när du ännu vill avge en s.k. slutkommuniké som avslutning på förundersökningen. När det gäller en minderårig är det viktigt att målsman eller hans representant är närvarande. Om du vill kan du också be någon komma med som förhörsvittne. I praktiken kan någon annan polis fungera som förhörsvittne.

Vid förhöret och senare vid rättegången bör du tala ingenting annat än sanning. Vid avslutandet av förhöret får du läsa och underteckna förhörsprotokollet för din egen del. Läs igenom texten i lugn och ro och omsorgsfullt. Var inte rädd att begära rättelser eller preciseringar i texten, om du märker att något bör ändras. Polisen ber om ditt tillstånd att för din räkning inbegära ett läkarutlåtande rörande dig och brottmålet. Du besparas onödigtarbete och kostnader, om du låter polisen sköta om saken.

Ett brottmål kan man i fortsättningen behandla också på andra sätt än vid en traditionell muntlig rättegång. Man kan inbegära ditt tillstånd t.ex. för ett medlingsförfarande (se medling vid brott- och tvistemål sida 36) eller för ärendets behandling medelst skriftligt förfarande (se skriftligt förfarande sida 21).

När det gäller mildare brott kan polisen fråga, huruvida du går med på strafforderförfarande, varvid åklagaren utdömer straffet. I praktiken innebär det att gärningsmannen tilldöms böter och ärendet kommer inte upp i domstol. Om du vill kräva skadeersättning, bör du observera, att du då förlorar din möjlighet att kräva skadeersättning vid brottmålets behandling i domstol.

SKADEERSÄTTNINGAR

Du har rätt att av gärningsmannen kräva skadeersättningar för av honom förorsakade skador. Polisen hör sig för om ditt krav redan i samband med förhören. Den frågar också huruvida du vill att åklagaren skall framföra dina anspråk vid rättegången. Om du anmäler om dina skadeståndskrav och du ber åklagaren framföra dem, kan det hända att du ombes ifylla en särskild blankett rörande skadeståndsansättningar. På den bör du specificera i vilket sammanhang och hur mycket du kräver skadeersättning. Det är förståeligt att du i detta skede inte kan känna till alla kostnader och skador. Blanketten är riktgivande och du kan precisera den längre fram innan rättegången. Alternativt kan du anmäla, att du kommer att ha skadeståndsanspråk, men du anmäler om dem längre fram innan rättegången och du kommer att framlägga dem där själv eller genom förmedling av din medhjälpare.

Materiella skador är med kvitton eller på annat sätt påvisbara tydliga av brottet förorsakade omkostnader t.ex. läkarkostnader eller kostnader för anskaffande av värkmediciner.

Immateriella skador är t.ex. fysisk smärta och värk samt psykiskt lidande. Dessa är det svårare att mäta i pengar.

Det lönar sig för dig att observera, att det ofta när det handlar om våldsbrott inbegriper materiella och immateriella skador. Åklagaren kan framlägga dina tydliga skadeståndsanspråk gällande materiella skador, som baserar sig på kvitton, sakkunnigas värdering eller annars välmotiverade anspråk, om du inte kräver ytterligare ersättningar. Om du också kräver t.ex. skadeersättningar för sveda och värk, framlägger åklagaren i allmänhet inte alla dina skadeersättningskrav. Tingsrätten meddelar dig om det här brevledes i det skede då behandlingen av ärendet i rätten närmar sig. Härvidlag bör du framlägga dina skadeersättningskrav helt och hållet antingen själv eller via din medhjälpare. Gällande grunderna och ersättningsbeloppen för immateriella skador får du ytterligare information t.ex. av jurister som handhar brottmål eller av Brottsofferjouren.

KONTROLLERA FÖRUNDESRÖKNINGSPROTOKOLLET

Som avslutning på undersökningen samlar polisen det material som ansamlats till ett förundersökningsprotokoll och tillställer det åklagaren för åtalsprövning. Av protokollet framgår polisens uppfattning angående brottsbenämning, de för brottet misstänkta och offren för brottet. Protokollet innehåller bl.a. parternas och möjliga vittnens kontaktuppgifter, brottsanmälan, upptecknade förhör med parterna och vittnena samt skriftliga bevis (t.ex. fotografier och läkarutlåtanden). Både du och den som anklagas för brottet har rätt att avgiftsfritt få en kopia av förundersökningsprotokollet när detsamma har färdigställts. Du kan redan vid förhöret be att det postas till dig. Du kan också beställa eller hämta det själv från polisanstaltens kansli.

Ibland kan den för brottet misstänktes utlåtande även rätt betydande avvika från ditt utlåtande. Om du ännu vill precisera någonting eller fast kommentera t.ex. den för brottet misstänktes påståenden, har du möjlighet att avge en skriftlig slutkommuniké, som kan bifogas förundersökningsprotokollet eller tillställas åklagaren som ett skilt dokument. I detta skede får man inte ge förundersökningsprotokollet att

läsas av någon utomstående. Endast de personer som är viktiga för behandlingen av brottmålet (t.ex. åklagaren och din juridiska medhjälpare) kan bekanta sig med det. Förundersökningsprotokollet kan vara offentligt först efter att det har framlagts i domstolen.

Ibland kommer brottmålet aldrig fram till åtalsprövning. De vanligaste anledningarna till detta är sådana att du som brottsoffer vid målsägarebrott (t.ex. en lindrig misshandel som riktat sig mot en vuxen) inte kräver straff åt gärningsmannen eller att det enligt polisens förmenande inte föreligger tillräckliga bevis för brottet. Förundersökningen avbrytes, då när man inte kan styrka identiteten på den som misstänks för brottet.

ÅTALSPRÖVNING

Åtalsprövningen utförs av åklagaren, som i egenskap av statlig myndighet ombesörjer att för brottet utdöms det straff som avses i lagen. Efter att åklagaren satt sig in i det förundersökningsprotokoll han fått av polisen, fattar han beslut om brottsbenämningen och väckande av åtal. Han är inte bunden av polisens uppfattning om gärningsman och brottsbenämning.

Om åklagaren väcker åtal, går ärendet vidare till tingsrätten antingen som skriftligt förfarande eller som muntlig rättegång (se rättegång sida 21). Huvudregeln är att åtal bör väckas, när det föreligger sannolika skäl som talar för att den för brottet misstänkte är skyldig. Åklagaren kan ändå låta bli att väcka åtal, t.ex. om det inte föreligger tillräcklig bevisning eller belägg för brottet, om brottet är av ringa art eller man har träffat förlikning i ärendet (se medling vid brott- och tvistemål sida 36). Enligt lagen kan man inte väcka åtal gällande ett brott som har preskriberats.

Om åklagaren inte väcker åtal mot den som misstänks för brottet, dvs. **presenterar åtal**seftergift, har du enligt lagen som målsägare en sekundär rätt att väcka åtal, enligt vilken du kan föra ärendet till behandling i domstol. Detta förutsätter, att du ända från första början har krävt ett straff åt gärningsmannen. Dessförinnan är det skäl att noggrant läsa igenom motiveringarna för åklagarens beslut. Om åklagaren som sakkunnig uppskattar att t.ex. bevisföringen inte är tillräcklig för att döma den för brottet misstänkte, lönar det sig för dig att noggrant överväga frågan tillsammans med någon advokat eller annan jurist.

Om du använder din sekundära åtalsrättighet, lönar det sig för dig att beakta också den ekonomiska risk som sammanhänger med detta. De kostnader som förorsakas av rättegången, i huvudsak egna och motpartens medhjälpares kostnader, kommer i regel att behöva betalas av den förlorande parten. I allmänhet täcker en rättsskyddsförsäkring inte situationer där åklagaren inte driver brottmål. Innan du fattar det slutliga beslutet att gå vidare i ärendet, lönar det sig för dig att åtminstone ta reda på huruvida du kan få och i vilken omfattning din egen medhjälpares arvoden ersatta via din rättsskyddsförsäkring eller från statens rättshjälp.

Ifall du anser att åklagaren gått felaktigt till väga när han har fattat beslut om åtalseftergift, kan du gällande detta anföra klagan hos riksåklagaren, som har rätt att vid behov bestämma att ärendet tas upp på nytt för avgörande. Också i sådana situationer är juridisk rådgivning och hjälp av nöden.

BEHANDLINGEN AV BROTTMÅLET FÖRS TILL TINGSRÄTTEN

Begäran att inkomma med skriftliga krav

När rättegången närmar sig är det möjligt att du med posten får en begäran att framlägga dina krav på skadeersättning innan dagen för rättegången. I brevet ber man dig specificerade framlägga alla dina krav på skadeersättning. De noggrant specificerade kraven på ersättning bör insändas till tingsrättens kansli före det datum som uppgivits i brevet. Begäran kan också komma som en bilaga till den egentliga kallelsen om att inställa sig till rättegången.

Kallelse till huvudförhandling av ärendet i domstol

Till huvudförhandling av brottmålet kallas förutom åklagaren och den anklagade dessutom brottsoffret dvs. målsägaren (när det gäller minderåriga också målsmannen), som har anmält sig framlägga för domstolen krav på den anklagade, krav som åklagaren inte framställer. Målsägarens kallelse har i allmänhet som bilaga den stämmingsansökan åklagaren uppgjort, varav framgår för vilket brott han anklagar den för brottet misstänkte och vilka krav man kommer att framlägga. Av kallelsen framgår också förpliktelsen att närvara: måste parterna vara närvarande eller kan man avgöra ärendet också på annat sätt.

Man måste alltid lyda kallelsen att inställa sig i rätten. Om man blir borta från sessionen utan laga hinder, kan domstolen utdöma böter. När det gäller våldsbrott berör detta i allmänhet också offret för brottet. Man vill ofta höra offret i vittneshänseende för klarläggande av ärendet. En godtagbar orsak dvs. laga förhinder är t.ex. sjukdom som gör en förhindrad att närvara. Sjukdomen bör påvisas medelst läkarintyg. Observera att t.ex. ett armbrott nödvändigtvis inte anses vara ett hinder att närvara. Man bör anmäla om förhinder till domstolen i ett så tidigt skede som möjligt. Små barn kallas i allmänhet inte till rätten. Deras hörande i sam-

band med rättegången kan ske genom att man ser och hör en video- och ljudupptagning från förhörssituationen. Vanligtvis får du kallelsen via posten eller direkt hem några veckor innan rättegången. Man försäkrar sig om att kallelsen har kommit fram så att du ombeds sända en skriftlig bekräftelse dvs. ett mottagningsbevis rörande den kallelse du har fått till tingsrätten. Tingsrättens stämningsman kan ockstillställa dig kallelsen antingen genom att ringa upp dig, lämna dig en begäran om att ta kontakt eller genom att tillställa dig kallelsen personligen, eller så ombeds du att själv hämta kallelsen från tingsrätten. Bekanta dig omsorgsfullt med pappren. Av kallelsen framgår domstol, dagen för ärendets behandling och klockslag. Allra senast i detta skede får du meddelande om att åklagaren inte framlägger dina krav på skadeersättning, utan du ombeds framlägga dem själv eller genom din assistent. Du har rätt till behandling av brottmålet på ditt eget modersmål. Tingsrätten skaffar en tolk vid behov, om du anmäler om detta senast i det här skedet till tingsrätten.

Om du har förpliktigats att inställa dig i rätten, har du som målsägare samt alla de som vittnar i brottmålet rätt att uppbära dagtraktamente samt ersättning för resekostnader och inkomstbortfall. Om behandlingen inhiberas, men du har redan hunnit anlända till platsen, har du rätt till ovannämnda ersättningar. Ansökningsblanketter får du från tingsrättens kansli. Du kan fylla i blanketten på ort och ställe rättegångsdagen. Du kan också i förväg ansöka om ersättning för resekostnaderna från polisinsättningen på din egen ort då när rättegången hålls på annan ort.

KOSTNADER FÖRANLEDDA AV BROTTMÅLSBEHANDLINGEN

Om du har krav på skadeersättning eller du vill komplettera åklagarens syn på skildringen av gärningen eller brottsbenämningen, som åklaga-

ren inte väcker åtal mot den misstänkte (kallas i rätten för svarande) för, är det förenligt med dina intressen att du som assistent har en advokat eller annan jurist, som är van att arbeta med brottmål. Ibland är det bra att skaffa sig en assistent redan i förundersökningsskedet, men helst senast då när förundersökningen färdigställts.

För själva rättegången uppstår det inga kostnader i det ärende åklagaren driver. Kostnader kan dock i några fall uppstå närmast för assistentens eller vittnets arvoden. Oftast när det gäller våldsbrott täcks assistentens kostnader av försäkringen eller ur statsmedel antingen helt eller delvis.

ASSISTENTENS OMKOSTNADER

Rättsskyddsförsäkring

Om du har hemförsäkring, innehåller den i allmänhet rättsskyddsförsäkring, som i första hand täcker dina rättegångskostnader. Härvid kan du som din assistent använda vilken privat advokat som helst eller någon annan jurist. Rättshjälpsbyråns assistenthjälp står då inte till ditt förfogande.

Det lönar sig för dig att se över dina rättsskyddsvillkor hos ditt försäkringsbolag. En förutsättning för rättsskyddet kan vara att du har skadeersättnings- eller straffanspråk i anslutning till brottmålet. Förutsättning kan också vara att det handlar om ett tvistemål, dvs. du har en annan åsikt än motparten angående det som har hänt eller visa- vi dina krav gällande det.

I försäkringarna finns det i allmänhet en självrisk (15% av kostnaderna eller minst 200 euro), som du själv måste stå för. Senare är det möjligt att få tillbaka försäkringens självrisk från Statskontoret, såvida man där betalar också andra skadeersättningar. Rättsskyddsförsäkringen täcker inte kostnaderna för förundersökningens assistent.

Statens rättshjälp

Rättshjälp betyder att en medborgare personligen kan få för handhavande av juridiskt ärende helt eller delvis en assistent av statens medel. Rättshjälp täcker alla juridiska aspekter.

Inkomster och förmögenhet påverkar möjligheten att få rättshjälp. I allmänhet kan denna fås av små- eller medelinkomsttagare. Härvid betalar man den juridiska assistentens arvode, beroende på inkomsterna, antingen delvis eller helt från statens medel.

Rättshjälp kan sökas från vilken statlig rättshjälpsbyrå som helst. Där utreder man din ekonomiska situation. Till rättshjälp hör bl.a. rådgivning och assistans vid rättegång. Du kan till din assistent välja den offentliga rättshjälp som är anställd vid statens rättshjälpsbyrå, en privat advokat eller någon annan jurist. Rättshjälp kan du få under ärendets alla skeden.

Rättshjälp ges inte om du har en rättsskyddsförsäkring, som täcker behandlingen av ärendet. Då skall den i första hand användas. Om ändå enligt rättshjälpsbyråns beräkningsschema du vad gäller dina inkomster och din förmögenhet vore berättigad att helt ur statsmedel bekosta din assistent, kan du ansöka om rättshjälp också för självrisikandelen av din försäkring.

Assistent via statsmedel – oberoende av inkomsterna

Om du har krav i det mål åklagaren driver, kan domstolen bevilja dig oberoende av dina inkomster en juridisk assistent vid förundersökningen och vid rättegången. Detta är möjligt, när det handlar om ett sexuellbrott eller våld begånget av en närstående person (med undantag för lindrig misshandel). Lagen berör också annat brott, som ansluter sig till liv, hälsa eller frihet, när man anser att brottets svårighetsgrad, din personliga situation eller övriga omständigheter gör att detta kan anses mo-

tiverat. Assistentens arvode utbetalas då ur statens medel. Du kan vända dig till vilken privat advokat som helst eller till någon annan jurist. Han införskaffar assistentförordnandet från domstolen. Domstolen kan också bevilja assistent redan för förundersökningen, även om du ännu inte skulle ha avgjort huruvida du kommer att framställa krav till den för brottet misstänkte eller inte.

VITTNETS ARVODE

Vittnet har rätt att uppbära dagtraktamente samt få ersättning för resekostnader och inkomstbortfall. Vittnesarvode utbetalas av statsmedel, om vittnet har inkallats på initiativ av åklagaren. Om vittnet har inkallats av din assistent eller av dig, kan du bli tvungen att själv betala vittnets arvode. Om domstolen ändå anser hörandet av vittnet vara viktigt vad avgörandet av brottmålet beträffar, kan arvodet utbetalas av statsmedel. Om du har blivit beviljad statens rättshjälp vid behandlingen av brottmålet, utbetalas likaså vittnets arvode ur statens medel.

RÄTTEGÅNGEN

Skriftligt förfarande

Vanligtvis behandlas ett brottmål muntligt. Ett skriftligt förfarande är ett alternativ till brottmålets muntliga huvudförhandling. Härvid verkställer man ingen muntlig huvudförhandling i domstolen och ingen delaktig i brottmålet kallas till rätten. Vid ett skriftligt förfarande avkunnar man domen enbart på basis av skriftligt material under vissa förutsättningar i tingsrättens kansli. Vid skriftligt förfarande kan man också behandla offrets skadeersättningskrav som hänför sig till brottet.

Förutsättningar för ett skriftligt förfarande är bland annat att:

- * Strängare straff än böter eller fängelse i högst två år inte har stadgats för något enskilt brott som avses i åtalet.
- * Som offer för brottet har du gett ditt medgivande till skriftligt förfarande.

rande vid behandlingen av brottmålet.

* Efter avslutandet av förundersökningen erkänner den för brottet misstänkte dvs. svaranden den gärning som i åtalet beskrivs av åklagaren, frångår sin rätt till muntlig behandling och går med på att ärendet avgörs medelst skriftligt förfarande.

* Svaranden har när brottet begåtts varit fullvuxen.

Vid skriftligt förfarande är grunden för domen de omständigheter som framförts i åtalet, svarandens bekännelse, parternas eventuella skriftligt framförda, eller muntligt av dem framförda protokollförda krav, svar eller uttalanden samt övrig vid behandling av ärendet uppkommet skriftligt material. Polisens förundersökningsprotokoll får man använda som grund för domen endast till den del som de delaktiga har väddjat till detta.

Ärendets behandlingssätt i domstolen inverkar inte på arten av straffet som utdöms eller omfattningen. Som straff kan man utdöma böter eller högst nio månaders fängelse. Tingsrätten underrättar de delaktiga i förväg skriftligt dagen för avgivande av domen. Efter att domen avgivits sänder tingsrätten till svaranden och till sakägaren som framställt krav uppgifter om domen. Den som är missnöjd med utslaget kan söka ändring på normalt sätt via hovrätten (se besvär över rättens beslut sida XX). Direktiven gällande inlämnande av besvär bifogas domen.

Muntlig behandling i domstolen

Domstolsbehandlingen av brottmålet börjar i tingsrätten vid den tidpunkt som tidigare meddelats dig. Vid en del tingsrätter finns det vakter på plats, som granskar att inga eggvapen eller andra otillbörliga föremål finns hos dem som kommer till rätten. I tingsrätten finns det i allmänhet en informationsdisk, där man kan be om vägledning till rätt tingssal. Vid en del större tingsrätter som i Helsingfors finns det en elektronisk anslagstavla i aulan, där man kan se i vilken sal ärendet behandlas. Ofta finns det på dörren till själva salen en lista, där de ärenden är uppräknade som skall be-

handlas den dagen. På listan finns i allmänhet den anklagade personens namn. När behandlingen börjar kallar man in de berörda från väntrummet.

Om det känns besvärande att möta den för brottet anklagade, kan du be om ett särskilt väntetrymme eller rum för att undvika en konfrontation. I en del fall kan du rådgöra om möjlighet att undvika att möta den anklagade också under själva sessionen. Du kan vara på plats endast när du själv hörs och den anklagade kan avlägsnas ur rummet för den tiden eller du kan vara bakom en skärm eller spegelglas hela den tid rättegången varar. Även om den anklagade skulle avlägsnas från rättssalen, blir hans assistent kvar och den anklagade bereds möjlighet att höra ditt uttalande.

För att göra behandlingstiderna snabbare kallar tingsrätterna ibland till samma sal och vid samma klockslag delaktiga i olika brottmål. Såvida någon av parterna vid behandlingen av brottmålet inte är närvarande, inhiberar man sessionen, om man inte tidigare har meddelat densamma, att ärendet behandlas oberoende av hans frånvaro. Härvidlag kan man omedelbart påbörja behandlingen av ett annat ärende. Vid rättegången sker behandlingen muntligt och man strävar till att avgöra ärendet under en och samma session. Det lönar sig alltså att bereda sig på att vänta. Ibland tar behandlingen av frågorna hela dagen och kan fortsätta också efter att tjänstetiden tagit slut.

Rättegångarna i Finland avviker i sin sakenlighet och formalism betydligt från den verklighet som presenteras i amerikanska filmer och tv-serier. Vid rättegången behandlar man endast de brottmål, gällande vilka åtal har väckts. Övriga konflikter eller levnadsvanor kontrahenterna emellan hör inte rättssalen till. Ibland kan den anklagade försöka skjuta skulden på någon annan, t.ex. på offret. Det är bra att veta, att gällande ett brott kan domen fällas endast gällande den person mot vilken åtal väckts. Om inget åtal har väckts mot dig, kan du inte heller bli dömd.

De närvarande vid sessionen

Brottmålets behandling i rätten leds av ordförande, som är en lagkunnig domare. Förutom honom deltar i behandlingen i allmänhet tre nämndemän dvs. lekmannadomare.

För behandling av sådana brottmål som man kan utdöma endast böter eller högst tre månaders fängelse för, räcker det med en lagkunnig domare för fällande av domen.

Rättegångarna är oftast offentliga. Det innebär att vem som helst som vill kan komma för att följa med dem. Domstolen kan dock i vissa fall besluta, att ärendet behandlas inför lyckta dörrar. Härvid avlägsnas alla utomstående ur salen. Typiska sådana ärenden är sexualbrott. Om du vill att ditt ärende skall behandlas inför lyckta dörrar, är det bra att begära detta innan dagen för rättegången, men senast när rättegången börjar. Även om brottmålet skulle behandlas utan publik, har assistenten, stödpersonen, tolken, den minderårigas föräldrar och vid behov socialnämndens representant rätt att närvara vid rättegången.

Även om den anklagade inte är på plats vid rättegången, kan man höra målsägande, vittnen, sakkunniga eller en annan anklagad, såvida man har meddelat den anklagade om detta i samband med stämningen. En person som redan har hörts hör man i allmänhet inte på nytt.

Parter vid en kriminalrättegång är offret för brottet dvs. målsäganden, den som är anklagad för brottet dvs. svaranden och allmänna åklagaren, som framlägger åtalet mot den anklagade. För att klarlägga händelsen hör man i rätten ofta också vittnen. Vittnen kallas in i salen endast för att avge sitt eget vittnesmål. Dessutom kan vid rättegången närvara eventuella assistenter till parterna, målsägandens stödperson, eventuella tolkar, minderåriga parter föräldrar och socialnämndens representant när det gäller unga människor.

Den egentliga behandlingen av ärendet

Behandlingen av brottmålet följer ett givet schema. Inledningsvis framlägger åklagaren sina krav mot den anklagade och ger motiveringarna till dem. Om du själv framför krav på ersättning, får du eller din assistent komma till tals efter åklagaren.

Sedan hör man den anklagade. Han kan antingen medge eller bestrida att han har utfört den handling för vilken han är anklagad. Han tillkännager också huruvida han är villig att betala de skadeersättningar du kräver. Därefter framlägger åklagaren och din assistent eller du själv noggrannare grunderna för er ståndpunkt. Den anklagade ger sin egen syn på de frågor som framförts i rätten.

Efter det hör man vittnena. Också du och den anklagade kan bli hörda i vittneshänseende. Vittnenas berättelser bandas. I allmänhet börjar man med målsäganden. Härvid ber man dig i fri form redogöra för händelsernas förlopp och för de påföljder brottet fick. Vid den muntliga behandlingen hänvisar man inte till förundersökningsprotokollet, utan man återberättar händelserna så noggrant som möjligt. För avgörande av ärendet har endast de omständigheter betydelse, som förs fram vid själva rättegången. Åklagaren, ordförande, parternas assistenter och den anklagade kan dessutom framföra preciserande frågor. Rätten kan ta emot också annan bevisning, t.ex. skriftliga indicier. Också du

Av dem som vittnar avkräver man innan vittnesmålet en ed eller försäkran. Av målsäganden brukar man inte kräva detta, men ordförande kan påminna dig om att hålla dig till sanningen.

Vittneseden:

Jag N.N. lovar och svär vid Gud den allsmäktige och allvetande, att jag skall vittna och giva till känna allt, som jag i denna sak vet sant vara, utan att något därav förtiga eller därtill tillägga eller däri ändra.

Vittnesförsäkran:

Jag N.N. lovar och försäkrar på heder och samvete, att jag skall vittna och giva till känna allt, som jag i denna sak vet sant vara, utan att något därav förtiga eller därtill tillägga eller däri ändra.

har rätt att ställa frågor till vittnena och den anklagade. I praktiken kan din assistent ställa dessa frågor. Den anklagade har ändå ingen skyldighet att besvara frågorna.

Som målsägande måste du tala sanning. Däremot behöver den anklagade inte tala sanning. Det är åklagarens uppgift att påvisa att ett brott har skett och vem som har begått det. Den anklagade behöver inte hjälpa honom med det. Försök hålla dig lugn, även om den anklagade mot sanningen försöker skjuta över det som har hänt att vara på ditt ansvar eller på annat sätt förringar dess betydelse eller bestrider hela gärningen. Alla närvarande för ärendets behandling viktiga personer vet att den anklagade inte behöver tala sanning. Detta förringar inte vikten av ditt uttalande.

Målsägande och vittnet får inte läsa sin berättelse direkt från förundersökningsprotokollet eller från något annat dokument. Till stöd för minnet kan du ha korta anteckningar med dig på ett papper, vilket underlättar för dig att konsekvent gå framåt i din berättelse. Ifall du inte har en assistent, som framlägger dina skadeersättningskrav, kan du läsa den andelen direkt från ditt papper.

Till slut framför åklagaren och parterna i brottmålet sin uppfattning om hur man enligt dem borde döma i ärendet. Om ärendet inte hinner behandlas till slut på en dag, fortsätter man i allmänhet behandlingen genast följande dag.

I en del situationer inbegär man att en **sinnesundersökning** skall göras beträffande den anklagade. Domstolen fattar beslut om att så skall göras. Rättegången avbryts för den tid sinnesundersökningen varar. Undersökningen utförs vid ett psykiatriskt sjukhus och det kan ta flera månader att få undersökningen utförd. På basis av undersökningen överväger man huruvida den anklagade har kunnat inse följderna av sin gärning, dvs. är han helt eller delvis tillräknelig. Ifall han anses

ha varit helt otillräknelig, när han har begått brottet, kan han inte dömas för detsamma.

Slutligen töms rättssalen på parterna och rättens ledamöter blir kvar för att fatta beslut om skulden och dess påföljder på basis av de bevis som framlagts dem i rätten.

Parterna kallas på nytt in i rättssalen för att ta del av domen. Av den framgår avgörandets slutresultat, motiveringarna och de ersättningar som utdömts till sakägarna. Domen kan avkunnas också i ett senare skede skriftligt vid en tidpunkt som särskilt meddelas parterna. Härvid bör man själv avhämta beslutet från tingsrättens kansli. Om du har en assistent, ombesörjer han i allmänhet att beslutet hämtas.

Rättegångarna och domstolens avgöranden är offentliga, om domstolen inte bestämmer att avgörandet till någon del skall hemlighållas. Det är skäl att utgå ifrån att de dokument som framlagts vid rättegången som t.ex. förundersökningsprotokollet med bilagor är offentliga efter rättegången.

BESVÄR ÖVER RÄTTENS BESLUT

Om den dömde, åklagaren eller målsägande är missnöjda med tingsrättens dom, kan de besvära sig över den till hovrätten. Om parterna inte överklagar domen, blir den gällande dvs. får den laga kraft. Om du inte själv överklagar domen, kan du kontrollera efter sju dagar huruvida de övriga parterna har besvärat sig. Kännedom om besvären får du från tingsrättens kansli för rättelseyrkanden. Tingsrätten ger i samband med domen direktiv för hur uppgöra rättelseyrkande.

I besvärsskriften tillkännager den besvärande på vilken grund han är missnöjd med domen och på vilket sätt han vill ha den ändrad. Det är vanligt att ärendet behandlas i hovrätten ungefär ett år efter att domen

har avkunnats i tingsrätten. Om tingsrättens behandling har varit muntlig, är hovrättens behandling ofta också muntlig. Den upprepar vad gäller behandlingsordningen samma schema som användes vid tingsrättens session. I hovrätten finns det inga nämndemän dvs. lekmannadomare. Det är bara juridiskt utbildade domare som avgör ärendet. Domen ges i allmänhet ut i hovrättens kansli vid tidpunkt som särskilt meddelas.

Mera sällan beviljas rätt att besvära sig till högsta domstolen. Detta beror på att högsta domstolen är en domstol för prejudikat. Prejudikat ges gällande sådana frågor, på vilka lagen inte ger klara svar. Via prejudikat ger man juridiska anvisningar gällande motsvarande rättstvister och strävar man till att försäkra sig om att domstolarna på olika håll i landet tolkar lagen på samma sätt.

Angående tingsrättens beslut kan man besvära sig till **hovrätten**.

Besvärstiden är 30 dagar räknat från dagen för proklamerande eller avgivande av tingsrättens dom. Dessförinnan bör man inom sju dagar anmäla om sitt missnöje till den tingsrätt som har avgjort ärendet.

Angående hovrättens avgörande kan parterna ännu ansöka om rättelse till högsta domstolen, om **högsta domstolen** beviljar besvärsrätt.

KRAV GÄLLANDE SKADEERSÄTTNING

Det vanligaste är att kraven på skadeersättningar vid våldsbrott kan hänföra sig till

- * kostnader som har att göra med vård av skador och sjukdom
- * fysisk smärta och värk
- * annat tillfälligt men (t.ex. psykiskt men)
- * andligt lidande
- * bestående fysiskt men
- * skador på föremål (t.ex. glasögon eller kläder som gått sönder)
- * förlust av arbetsinkomst

- * resekostnader
- * försäkringars självriskandelar
- * rättegångskostnader
- * vid dödsfall bl.a. begravningskostnader och förlust av underhåll.

Av gärningsmannen för brottet kan man kräva skadeersättningar med ränta räknat från den dag gärningen begåtts. Det är viktigt att du har sparat alla kvitton på dina omkostnader. Det är enklare att motivera utgifter medelst kvitton. Också en sakkunnigs värdering i samband med en misshandel rörande det pekuniära värdet av personliga ägodelar som tagit skada (t.ex. mobiltelefon, glasögon) är ett gott bevis gällande skadans omfattning. Om du inte skaffar en assistent till rättegången, lönar det sig ändå att av en sakkunnig försäkra sig om rätt till skadeersättningar, t.ex. från Brottsofferjourens telefon-rådgivning Juristi.

Telefonrådgivningen Juristi

0203 16117

mån-tors 17-19

Möjligheterna att få ersättningar varierar, varför de bör utredas från fall till fall. I första hand är det den som begått brottet som är ansvarig för ersättningarna. Vid rättegången kan man fastställa ersättningskyldigheten för den som begått brottet. Ersättningar kan man också få bl.a. från **Statskontoret**, av **försäkringsbolaget** eller av **FPA**.

Om domstolen har förpliktigt den som begått brottet att betala ersättningar, kan du söka dem direkt från Statskontoret, fastän du inte först skulle ha försökt inkräva dem av den som begått brottet. Statskontoret inkräver i sinom tid de ersättningar som utbetalats till dig av den som dömts för brottet. Om du vill kan du komma överens om betalningsarrangemangen med den som dömts för brottet eller låta utmätningsmannen sköta om indrivningen av ersättningarna.

Den kopia över domstolens utslag vilken kostnadsfritt kan fås från tingsrättens kansli samt ansökan om indrivning lämnas in till häradens utmättningsbyrå eller till häradssämbetets utmättningsavdelning. Där kan du också fråga efter mera ingående direktiv gällande sökande av ersättning utmättningsvägen. Samtidigt lönar det sig för dig att kontrollera preskriptionstiden för utmätningen, så att du i rätt tid kan förnya ansökan om utmätning.

ERSÄTTNINGAR SOM SKALL BETALAS VIA STATSMEDEL

Som offer för ett våldsbrott har du rätt att av staten få ersättning för de skador som förorsakats av brottet. Rätten till ersättning ur statsmedel är dock sekundär. Från ersättningen drar man av den ersättning som du har fått eller kommer att få på grundval av annan lag eller försäkring. Från den drar man också av den ersättning som gärningsmannen redan har betalt dig.

Du kan få ersättning endast om du har gjort brottsanmälan gällande brottet och krävt ersättning av gärningsmannen i rätten. Om brottsärendet inte har utretts, gärningsmannen inte har gripits eller om saken av annan orsak inte har behandlats i rätten (t.ex. om gärningsmannen är minderårig), kan du söka ersättning från Statskontoret utan beslut av domstolen.

Ersättningar utbetalas i huvudsak ut för personskador, t.ex. för sjukvårdskostnader, för sveda och värk samt för annat tillfälligt men, för bestående men och för psykiskt lidande.

Ersättning som betalas ur statsmedel söks hos Statskontoret. Till ansökan bifogas domstolens utslag, polisens förundersökningsprotokoll eller annan tillförlitlig utredning över händelsernas gång och skadornas storlek samt läkarintyg och kvitton. Ansökningsblanketter fås hos Statskontoret, FPA och polisen. Man kan också printa ut blanket-

ten från Internet (www.valtiokonttori.fi). Om du har en assistent, kan du be honom fylla i Statskontorets ansökan eller så kan du be om hjälp av Brottsofferjouren.

Statskontoret betalar inte ut ränta eller mera än vad rätten har bestämt. Man bör utgå ifrån att Statskontoret betalar ersättningar i den omfattning domstolen har fattat beslut om dem. I praktiken kan man göra undantag från domstolens beslut. Dessa undantag har oftast att göra med ersättningar för sveda och värk samt med annat tillfälligt men, bestående men eller psykiskt lidande. Då när man gör ett undantag från domstolens beslut, ger Statskontoret motiveringar för sin lösning.

Efter att ärendet har varit uppe i domstolen har du tre år tid att söka ersättning, räknat från att beslutet fått laga kraft.

Såvida ärendet inte varit uppe i domstolen, bör ersättning sökas inom tio år från den dag brottet begåtts.

Behandlingstiderna i Statskontoret varierar från ca sex till åtta månader. Från den ersättning Statskontoret har beviljat görs alltid ett grundavdrag på 150 euro. Ifall Statskontoret inte har betalt alla ersättningar domstolen fastställt, kan du lämna slutsumman till indrivning via utmätning av gärningsmannen. Om du är missnöjd med Statskontorets beslut, kan du överklaga till försäkringsrätten.

Statskontorets ersättning till den del brottsskadorna skett utomlands

Statskontoret betalar ut ersättning för brottsskador som skett utomlands under vissa förutsättningar

- * Brottsoffrets hemort vid tidpunkten för brottet är i Finland.
- * Offrets utomlandsvistelse har berott på studier, arbete eller härmed jämförbara orsaker.
- * Rätt till ersättning anser man motiverad också när man beaktar brottets nära samband med Finland, den nära relationen mellan gärnings-

mannen och offret, skadans art samt möjligheten för den som lidit skada att få ersättning på annat håll.

Om person som bor i Finland har blivit offer för brott i annan medlemsstat inom EU, kan han lämna in sin ersättningsansökan till Statskontoret på finska eller svenska. Statskontoret ombesörjer översättningskostnader, rådgivning och vidareändring av ansökan.

Besöksförbud

Om du befärad att din säkerhet riskeras, kan du för att skydda dig själv och/eller dina barn ansöka om besöksförbud för den som hotar dig. Besöksförbudet innebär, att för att skydda ditt liv, din hälsa, din frihet eller din frid kan man förbjuda en annan person att ta kontakt med dig.

Vem som helst som på goda grunder känner sig hotad eller störd av annan person kan begära besöksförbud. Typiska fall, där besöksförbud kan tillämpas, är hot från tidigare make/a eller sambo eller störande samt situationer där ett vuxet barn försöker pressa ut pengar av sina åldriga föräldrar eller misshandlar dem. Besöksförbud kan utdömas också när den som skall skyddas med förbud och den person som belagts med förbud bor i samma bostad. Också åklagar-, polis- och socialmyndighet kan söka om utsättande av besöksförbud, om du av någon orsak inte själv kan göra det.

Hur ansöker man om besöksförbud?

Besöksförbud ansöks av tingsrätten, skriftligt eller muntligt. När du söker förbudet bör du berätta om

- * hurudant hot eller störande du har blivit utsatt för eller riskerar att bli utsatt för
- * från vems håll du upplever hot eller störande
- * din uppfattning om kontinuiteten av störandet eller om risk för brott

framöver

* finns det i detta fall vittnen eller bevis

Det är viktigt du antecknar händelserna omedelbart och insamlar till stöd för din ansökan om besöksförbud alla möjliga bevis samt kontaktuppgifter till vittnen. En brottsanmälan som gjorts i anknytning till möjligt våld, störande, hotelser eller brott som har med friheten att göra stöder också ansökan om besöksförbud. Ifall av att polisen i anslutning till dylika situationer har besökt brottsplatsen, lönar det sig att omnämna detta också i ansökan.

Vid behandlingen av ärende rörande besöksförbud är det av betydelse hur omsorgsfullt du gjort upp din ansökan. Du kan be ditt rättshjälpsbiträde eller Brottsofferjouren om hjälp att göra upp ansökan.

Besöksförbudets innehåll

Via ett förbud hindrar man inte kontakt som tas av sakliga orsaker. Kontakten är trots förbudet tillåten t.ex. när ett gemensamt barn plötsligt blir sjukt. Situationer man kan förutsätta bör beaktas redan i det beslut som gäller besöksförbud. Så kan man t.ex. bestämma att möten som har att göra med kontakt med barnen eller kontakt som har att göra med skiftande av egendom ordnas genom socialmyndighet eller så att en utomstående är närvarande.

En person som belagts med **normalt besöksförbud** får inte träffa den person som skall skyddas och får inte heller för övrigt ta kontakt med denne eller försöka detta. Den person som skall skyddas får man inte heller följa efter eller hålla under observation.

Ett utvidgat besöksförbud

innebär också förbud att vistas inom ett visst område, t.ex. i närheten av den skyddsbelagda personens bostad, semesterbostad, arbetsplats eller annan särskild plats som bestämts i rättsens utslag.

Den person som belagts med **besöksförbud inom familjen** bör avlägsna sig från den gemensamma bostaden och han får inte återvända dit. Han får inte heller träffa eller på annat sätt ta kontakt med den person som skyddas genom förbudet. Det är också förbjudet att följa efter eller hålla under observation den person som skall skyddas. Också besöksförbudet inom familjen kan man bestämma att utvidgat omfatta vistelse på viss annan plats, t.ex. i närheten av den gemensamma bostaden.

Genom besöksförbud inom familjen blandar man sig inte i parternas ekonomiska förpliktelser (t.ex. hyresbetalning), bostadens ägorätts- eller hyresrelationer och inte heller skiftande av hemlösöre. Genom att utdöma förbudet får detta inga juridiska påföljder gällande omvårdnaden av de gemensamma barnen, rätten att träffas eller underhållet. Man bör skilt för sig komma överens om hur man träffar barnen.

Eftersom förpliktelsen att avlägsna sig ur sitt eget hem innebär ett mera kraftfullt ingripande i en persons rättigheter än ett vanligt besöksförbud, är förutsättningarna för utdömande av besöksförbud inom familjen strängare än gällande normalt besöksförbud. Förbudet kan utdömas endast för att avvärja brott som riktas mot liv, hälsa eller frihet eller hot om detta, däremot inte om det är fråga om ett brott eller störande som riktar sig mot friden. Dessutom förutsätter man en högre sannolikhet gällande att - om besöksförbud inte utdöms - den som skall beläggas med besöksförbud skulle göra sig skyldig till ovan nämnda brott.

Besöksförbudets varaktighet

Besöksförbudet är i kraft den tid tingsrätten bestämt dock högst ett år, men förbudet kan förlängas vid behov. En förlängning förutsätter att man framlägger en begäran om dess förlängning och att denna begäran

Utmärkta skriftliga bevis

- * läkarintyg
- * kopior av sjukjournal
- * socialmyndigheternas anteckningar
- * skyddshemmets anteckningar
- * brev
- * e-mail och sms-meddelanden
- * dina anteckningar om mottagna samtal och försök till uppringningar: antalet samtal, tidpunkter och innehåll

Om behovet av besöksförbud är akut, kan du ansöka om interimistiskt besöksförbud. Det träder i kraft genast och ärendet behandlas mera ingående i tingsrätten de närmaste dagarna. Ett interimistiskt besöksförbud kan du be om hos polisen, åklagaren eller tingsrätten. Vanligtvis ansöker man om det hos polisen eller hos tingsrätten.

behandlas i tingsrätten. Besöksförbud inom familjen kan dock utdömas för högst tre månader. Man överväger från fall till fall hur förbudet är i kraft. Förbudet kan vid behov förnyas för högst tre månader.

Besöksförbudet och dess behandling i tingsrätten

En ansökan om besöksförbud behandlas i tingsrätten i brådskande ordning. Ärendet behandlas på samma sätt som ett brottmål i en rättegång, där man går igenom den utredning som presenteras i ärendet samt hör bägge parter och vittnen. Som grunder för bestämmandet av förbudet föreligger omständigheterna, egen upplevelse av hot samt eventuella vittnens berättelser. Som vägande motivering kan man anse vara en begången våldsgärning, men denna är inte en förutsättning för förbudet. Också störande av en person eller hot t.ex. i hemmiljö, på arbetsplatsen eller på offentliga platser kan vara en tillräcklig grund för utdömande av besöksförbud. Tingsrätten kan avgöra ärenden rörande besöksförbud, även om den person som man kräver skall åläggas besöksförbud vägrar att inställa sig i rätten.

Besöksförbudet träder omedelbart i kraft, när det har utdömts. Om besöksförbudet senare visar sig onödigt, begär man att tingsrätten skall upphäva det. Parterna kan inte sinsemellan komma överens om att förbudet skall upphöra.

Vad kostar det att ansöka om besöksförbud?

Det blir inga kostnader för parterna vad gäller själva rättegångarna rörande besöksförbud. I allmänhet står bägge parterna för sina egna medhjälparens arvoden. På rättshjälpsbyrån får du klarhet i huruvida du har möjlighet att få ett rättegångsbiträde på statens bekostnad helt eller delvis. Saken påverkas av inkomst och förmögenhet samt den aktuella situationen. De flesta rättsskydds försäkringar ersätter inte assistentkostnaderna vid ett ärende rörande besöksförbud. Det lönar sig för dig att kontrollera villkoren för din försäkring hos försäkringsbolaget. Statskontoret ersätter inte heller assistentkostnaderna i ett ärende rö-

rande besöksförbud. På egen bekostnad kan du använda privata advokater eller andra jurister. Det är inte värt att avstå från att ansöka om besöksförbud, även om du inte skulle ha möjlighet att använda en assistents tjänster. I praktiken behandlas besöksförbudsärendena i tingsrätten så grundligt att du kan klara dig utan assistent.

Att bryta mot besöksförbudet

Alla besöksförbud antecknas i ett skilt personregister hos polisen. Om hot, störande eller annat liknande fortsätter efter att förbudet har utdömts, skall du anmäla om detta hos polisen. Om du måste alarmera polisen omedelbart till platsen, nämn om det besöksförbud som har utdömts. För brytande mot besöksförbudet kan man straffa med böter eller högst ett års fängelse. Att bryta mot förbudet är ett brott som lyder under allmänt åtal, varvid åklagaren har rätt att föra ärendet till rätten.

MEDLING VID BROTTSS- OCH TVISTEMÅL

Medling är ett alternativt/parallellt sätt att behandla ett brottsärende i förhållande till en traditionell domstolsbehandling. Den förutsätter parternas personliga och frivilliga medgivande.

Vid medling kan man behandla också våldsbrott. Vanligast är att åklagarna och polisen föreslår medling. Också parterna själva kan fatta initiativ i frågan med undantag av våld som har med parförhållande eller våld inom familjen att göra. Det kostar ingenting att delta i en förlikning och det är frivilligt. Medlingen kan återtas eller avbrytas när som helst.

Det är medlingsbyråernas skyldighet att ombesörja att parterna förstår medlings-förfarandet och betydelsen av de lösningar som vidtas där och att man för parterna har klarlagt innan medlingen vilka rättigheter och

skyldigheter de har gällande densamma.

Vid den egentliga medlingsöverläggningen möter parterna varandra och det brott som ägt rum och dess följder behandlas under ledning av frivilliga eller professionella medlare eller förlikningsmän. Målsättningen är att åstadkomma ett avtal som tillfredsställer bägge parter gällande skadeersättning eller andra åtgärder som leder till förlikning.

Ifall parterna gör upp om det som hänt, uppgör medlarna ett avtal, som sänds för kännedom till den polis som rapporterat händelsen eller till åklagaren. I och för sig duger inte medlingsavtalen när det gäller indrivning, men man kan hos tingsrätten söka fastställelse för det avtal som uppgjorts vid medlingen och efter detta föra ersättningen till utmätning, om den ena parten inte betalar de ersättningar man kommit överens om.

Om förlikning uppkommer i ett målsägarbrott (t.ex. störande av hemfriden), får åklagaren inte längre väcka åtal, om inte det allmänna bästa så kräver. När det gäller brott som lyder under offentligt åtal såsom vid misshandel (inte lindrig misshandel av fullvuxen), är det fortfarande åklagaren som har avgörandet. När förlikning uppstår kan man ofta helt undvika rättegång.

Vid själva medlingssessionerna är i allmänhet inte advokater eller andra jurister närvarande, men det är bra om du av dem i förväg försäkrar dig om ditt rättsskydd, när du överväger förlikningsförfarande. Lagen möjliggör också att en stödperson är närvarande vid medlingen. Stödpersonen kan vara en anhörig eller t.ex. en stödperson som utbildats för uppgifter inom Brottsofferjouren. Innan det slutliga avtalet uppgörs kan du om du vill ännu rådgöra med någon sakkunnig gällande avtalets innehåll. Om du t.ex. är utsatt för påtryckning från gärningsmannens sida att träffa en förlikning och ingå avtal, anmäl om detta till medlingsbyrån. Avtal som ingåtts under påtryckning är inte giltiga.

PSYKISKA OCH SOCIALA FÖLJDER AV ETT VÅLDSBROTT

Ett brott är allting någonting av en överraskning och man kan inte i förväg bereda sig på alla dess följder. Förutom fysiska och ekonomiska påföljder upplever ett våldsoffer ofta också psykiska och sociala följder. Det är normalt att reagera på ett brott. Människans egen historia, livssituationen, resurserna samt sättet på vilket man handhar det som hänt inverkar på sättet att reagera. Också tanken på vad som skulle ha kunnat hända åstadkommer starka känslor.

För en del människor förorsakar brottsupplevelsen ringa harm, medan den för andra åter är en mycket uppskakande erfarenhet, som leder till en traumatisk kris. Känslor av otrygghet, rädsla och ångest är vanliga. Människan råkar oförhappandes in i en situation, som hon inte trodde skulle kunna hända henne. Brottsupplevelsen kan kännas överklig och mardrömslik. Ångesten tar oskäligt mycket utrymme i sinnet, förorsakar smärta och en känsla av värdelöshet. Offret kan känna rädsla för den som begick brottet. Rädslan kan ha att göra med att brottet kanske upprepas eller där finns tanken på hämnd. Att möta gärningsmannen kan kännas övermäktigt. Trots sin rädsla måste offret möta gärningsmannen senast vid rättegången.

Skuld och skam är intvinnade i varandra. Det är mycket vanligt att offret upplever skuld över det som hänt och tror för sin del att hon åstadkommit eller möjliggjort brottet. Vanliga förekommande tankar kan vara: ”Om jag inte hade retat upp honom...”, ”Om jag inte hade gått dit...”. Känslan av skuld kan bero på att offret har ett behov av att snabbt kunna kontrollera kommande händelser och finna en förklaring till det som har hänt och den vägen få tillbaka sin trygghetskänsla – ”om jag bara i fortsättningen inte betar mig på samma sätt, hamnar jag på nytt inte in i en liknande situation”. Bakom känslan av skuld kan också ligga misstanken att omgivningen skuldbelägger. I en lätt-

rörd situation kan t.ex. polisens eller de andra hjälpande personernas frågor upplevas som skuldbeläggande. Känslor av skam kan hindra offret från att berätta om situationen för någon. Känslan av skam är någonting som är svårt att behärska. Även om förnuftet säger, att det som har hänt inte är något självförvållat, ger skammen det oaktat inte alls efter.

För att värja sig mot dessa känslor kan offret använda försvarsmekanismer. Att förneka upplevelsen är ett exempel på psykets sätt att mildra smärtan. De hjälper stegvis att kunna möta den smärtsamma verkligheten, minskar offrets upplevelse av hot och fara. Hjälparens uppgift är att tålmodigt stöda offret att tala och gå framåt i sin process att komma igenom det svåra. Det är ytterst viktigt att dirigera offret fram till en sådan hjälp, där hon kan gå igenom dessa sina känslor.

Beroende på den traumatiska upplevelsen är offrets **förmåga att tänka och handla** rationellt försvagad, varvid förmågan att förstå den kunskap som ges försvåras. Handlingsdirektiven kan glömmas bort eller så kommer man ihåg dem fel. Inte heller beteendet är alltid till förmån för eget bästa; så kan t.ex. ett offer för sexuellt våld duscha omedelbart, fastän hon skulle ha hört att man inte skall tvätta sig innan läkarens undersökning. Också de minnesbilder som ansluter sig till brottet kan vara diffusa eller så kommer offret inte just ihåg någonting alls från det som hänt. Den uppskakande händelsen kan nästan helt förlama handlingsförmågan. Förmågan att koncentrera sig på alldeles vanliga vardagliga uppgifter kan försvagas, för att inte tala om krävande studie- eller arbetsuppgifter.

Ett brottsoffer kan också ha **depression, ätstörningar eller självdestruktivt beteende. Själv mordstankar och –försök** är möjliga liksom också missbruk av droger och/eller mediciner. Tanken på att smärtan avtar i framtiden ger inte alltid tröst, ty efter en traumatisk upplevelse har människan nödvändigtvis inte förmåga att gestalta sin framtid.

Offret kan uppleva sig som kraftlöst och som utanförstående, varvid normala samtal som berör det vardagliga inte förmår intressera en. Känsloerna av hat, aggression, depression och ångest kan variera och bitterheten eller önskan att hämnas kan ”förgifta sinnet”. Offret kan ha ett behov att tala om det som hänt på nytt och på nytt, vilket är förvirrande och ibland också tröttsamt och får de anhöriga att bli uttråkade. De anhörigas nöd kan växla från ett varmt erbjudande av stöd till en pinsam nyfikenhet och ett överbeskyddande. En anhörig kan också uppleva mötet med offret som någonting svårt. Ett avståndstagande kan i vissa fall kännas som en lättare lösning än att vara nära.

Psykosocialt stöd

Förutom att få brottet upprett kan offret också ha nytta av psykosocialt stöd. Offret kan på ytan förefalla lugnt och fridsamt, även om det råder kaos under ytan. Det kan vara svårt för en utomstående att känna igen behovet av hjälp. Offret känner nödvändigtvis inte självt heller sitt behov av hjälp. I chockstadiet har offret svårt att förstå eller minnas vad som har hänt henne eller det som man berättar för henne. Det är viktigt att offret skulle få skriftlig kunskap om var man kan få hjälp i fortsättningen samt konkret hjälp i hur söka denna hjälp. Hjälparens syn på det allvarliga i brottet eller offrets hälsotillstånd får inte påverka erbjudandet av hjälp. Man måste låta våldsoffret självt definiera sitt hjälpsbehovs kvalitet, kvantitet och tidpunkt. Offret hamnar att behandla sin brottsupplevelse i allmänhet åtminstone i ett års tid, den tid som brottsprocessen oftast till sitt minimum varar.

Det är viktigt att förstå, att tröskeln för att söka hjälp kan vara hög för den som blivit föremål för våldet. Det är bra att ge offret uppmuntran och feedback när det gäller att berätta om våldet. Man bör inte godkänna själva våldet, men hjälparen skall i så stor utsträckning som möjligt handla på de villkor som den som skall hjälpas signalerar. Den som blivit offer för ett brott träffar ibland sådana livsval, som enligt hjälparens

sätt att se saken inte kanske är till offrets fördel, t.ex. överger i ett parförhållande den som blivit föremål för våld inte alltid sin våldsamma kumpan. Hjälparen bör godkänna och förstå, att offret gör sina egna lösningar ur sin egen synvinkel på bästa möjliga sätt.

Det är viktigt att samtala om våldet och se till att offret upplever sig bli hörd och trodd. Den första kontakten kan ha en stor inverkan på hur offret i fortsättningen förhåller sig till upplevelsen och börjar tala om den. Om offret skuldbeläggs, hennes upplevelse förringas, hennes berättelse inte blir trodd, eller om offret från sin hjälparens sida upplever kritik eller moralisering vad hennes val beträffar, kan hon bli inåtvänd och helt avstå från att söka hjälp. Det betyder inte att hjälparen inte skulle kunna samtala med offret om hennes val och försäkra sig om att offret är medvetet om eventuella oförmånliga följder – samtalets förtroendefulla ton är avgörande. Offret bör alltid ha rätt till finkänslig behandling oberoende av sitt beteende.

Hjälparen bör gå med på att tala om de känslor brottet förorsakat. Att leva i rädsla förbrukar offrets krafter. Det är någonting man inte kan lämna utan beaktande i de samtal som förs med offret. Att förneka rädslan eller vifta bort den omintetgör offrets upplevelse. Man kan inte bortförklara rädslan med förnuftsskäl. Det är viktigt att berätta om realiteterna, men att t.ex. generalisera kring hur sällsynt det är att gärningsmannen hämnas ger offret ingen tröst – det är ju också sällsynt att bli offer för ett brott. Att tala om rädslan förmildrar ångesten och hjälper att behärska den.

Det är viktigt att utan påtryckningsavsikt berätta för offret, att det är fråga om ett brott och att det vore i enlighet med offrets bästa att göra en brottsanmälan. Ju snabbare polisen blir underrättad desto lättare är det att klara upp brottet och man kan försäkra sig om offrets säkerhet framgent. Offret kan på grund av chock och rädsla vara ovilligt att berätta om sin situation för någon. Om hon dirigeras till krishjälpen och

till andra brottsoffersserviceformer, kan hon efter att ha lugnat ner sig och fått kunskap om brottsprocessen samt stödtjänsterna också motiveras till att göra brottsanmälan.

BROTTSOFFERJOURENS TJÄNSTER SOM STÖD

Kunskap, stöd och stödpersoner

Brottsofferjourens (RIKU) målsättning är att förmildra de följder som förorsakas offret av det begångna brottet samt förbättra brottsoffrets ställning genom att påverka den allmänna opinionen, rådande praxis, beslutsfattande och lagstiftning. RIKU är ett år 1994 grundat riksomfattande samarbetsprojekt mellan sex organisationer och kyrkan. Den har en centralbyrå, åtta regionbyråer och tjugofem servicepunkter runtom i Finland.

Från RIKUs regionbyråer och servicepunkter får du aktuell kunskap och stöd i frågor som har med brottmålet att göra. I de regionala servicepunkterna RIKU har känner man ditt eget områdes tjänster, till vilka det lönar sig för dig att vända dig i ditt ärende. Du kan också fråga efter avgiftsfria, för sin uppgift utbildade stödpersoner. Stödpersonen hjälper dig personligen att komma igenom hela brottsprocessen. Med honom kan du samtala om din upplevelse samt få aktuell rådgivning och direktiv i frågor som berör brottsprocessen.

Stödpersonen kan beroende på situationen vara med dig också:

- * på polisinsättningen
- * på rättshjälps- och advokatbyrån
- * vid rättegångarna
- * vid ansökan om besöksförbud och skadeersättning
- * vid övriga kontakter med myndigheterna gällande brottmålet

Rikunet näthjälpsservice www.rikunet.fi

Rikunet är en servicekanal som finns på Internet. Den erbjuder möjlighet att få svar på frågor som ansluter sig till brottsupplevelser. Den är avsedd för brottsoffret, för de anhöriga och för dem som vittnar i brottmålet. Tjänsten är konfidentiell och dataskyddad och man kan sända ett mail anonymt. Brottsofferjourens anställda och utbildade frivilliga svarar på frågorna.

Telefonhjälpen 0203 16116

Telefonhjälpen dejourerar mån-tis kl. 13-21 ons-fre kl. 17-21. Telefonhjälpen erbjuder dig möjlighet till samtal med en person, som förstår vad det innebär för en människa att ha blivit offer för ett brott. Som dejourer fungerar frivilliga som har utbildats för sin uppgift. Dejourerna lyssnar, samtalar och dirigerar vid behov framåt.

Telefonrådgivningen Juristi 0203 16117

Vid telefonrådgivningen Juristi dejourerar man mån-tors kl. 17-19. Genom att ringa upp får du möjlighet att kontrollera dina lagenliga rättigheter och få direktiv som har att göra med dessa frågor. I telefon svarar frivilliga, som är jurister som fördjupat sig i kriminalfrågor.

Vittnets stöd 0203 16118

Vittnets stöd dejourerar mån-ons kl.17-19. Tjänsten erbjuder den som skall vittna en möjlighet att samtala om den kommande rättegången, ställa frågor som sysselsätter sinnet och få en stödperson med till rättegången. I telefon svarar Brottsofferjourens frivilliga, som har fått utbildning för uppgiften.

fortsätter på sida 44

ULRIK-projektet

Det femåriga (2007-2011) projektets målsättning är att producera tjänster för RIKU och dirigera till serviceformerna brottsoffer med utlandsbakgrund. Våren 2008 öppnas projektets egna sidor på nätet www.ulrik.fi där du kan få aktuell information om projektet. Dessförinnan får du tilläggsuppgifter från RIKUs regionbyråer.

Priset för samtalet till alla dessa nummer är

- samtal från trådtelefon grundavgift ca 0,08 euro/samtal + 0,02 euro/minut
- samtal från mobiltelefon grundavgift ca 0,08 euro/samtal + 0,23 euro/minut

SERVICEFORMER PÅ DITT EGET BOENDEOMRÅDE

Bakom Brottsofferjouren finns

Finlands Röda Kors, Kris- och skyddshemmens förbund, MentalvårdsFöreningen i Finland, Mannerheims barnskyddsförbund, Settlementförbundet i Finland, Kyrkostyrelsen och Kvinnoförbundet Unionen.

LÄNKAR

Polisinrättningarna: www.poliisi.fi

Åklagarbyråer, domstolar, utmätningsbyråer och rättshjälpsbyråer:
www.oikeus.fi

Statskonstoret: www.valtiokonttori.fi

Justitieministeriet: www.om.fi

Brottsofferjouren: www.rikosuhripaivystys.fi

Brottsofferjourens näthjälpservice: www.rikunet.fi

Privata advokater: www.asianajaliitto.fi

Riksdagens justitieombudsman: www.eduskunta.fi

Statsåklagarbyrån: www.vksv.oikeus.fi

Medlingsbyråer: www.rikossovittelu.fi

Förbundet för mödra- och skyddshem:

www.ensijaturvakotienliitto.fi

Finlands Röda Kors Ungas skyddshus: www.redcross.fi

Mentalvårdsföreningens i Finland kriscentraler: www.mielenterveysseura.fi

Mentalvårdsföreningens i Finland serviceform på nätet: www.tukinet.fi

Hjälp till offer för sexualbrott: www.tukinainen.fi

Finlands åldringars skyddshemsförening – direktiv och rådgivning till
åldringar: www.suvantory.fi

Nationell kristelefon: www.sos-keskus.fi

Gruppverksamhet för flickor som blivit offer för sexualbrott:

www.tyttojentalo.fi

Stöd för kvinnor och flickor som erfarit våld, hot eller rädsla:

www.naistenlinja.com

ORDFÖRTECKNING

Målsägande

Person eller håll, som har sårats genom brottet. Offret för brottet.

Medhjälpare

Rättegångsmedhjälpare, som är advokat eller annan jurist och som ombesörjer att hans huvudmans rättsintresse förverkligas. Han kan föra talan å sin huvudmans vägnar, då när man inte förpliktar parterna att själva besvara frågorna.

Förundersökning

Polisen är den vanligaste förundersökningsmyndigheten, som i ett brottmål utför förundersökningen. Vid undersökningen klarlägger man vad som har hänt och vilka parterna är och de skador som förorsakats av brottet.

Förundersökningsprotokoll

Som avslutning på undersökningen samlar polisen ihop det material som uppkommit till ett förundersökningsprotokoll som överförs till åklagaren för åtalsprövning.

Stämning

Kallelse att inställa sig till rättegången eller uppmaning att besvara stämningsansökan.

Stämningsansökan

Dokument medelst vilket rättegången igångsättes. I stämningsansökan meddelas bl.a. kraven och grunderna för dem samt vem kraven riktas mot.

Stämningsman

Tjänsteman som står i tingsrättens tjänst och som vid behov förmedlar stämningen till mottagaren.

Hovrätten

Domstol för ändringsansökan och till vilken man kan besvära sig över tingsrättens utslag.

Skriftligt förfarande

Förfarande av nyare karaktär som alternativ till muntlig behandling av brottmål. Ärendet avgörs i rättens kansli utan att parterna är närvarande. Används mera sällan vid avgörande av våldsbrott.

Högsta domstolen

Gällande hovrättens utslag kan parterna ännu ansöka om ändring hos högsta domstolen, om högsta domstolen beviljar besvärsmått. Högsta domstolen är en s.k. prejudikatsdomstol. Man kan inte överklaga högsta domstolens utslag.

Förhørsprotokoll

Ett dokument som uppgörs över ett förhör och

som undertecknas av den som förhörts, den som förhört och förhörsvittnet.

Tingsrättens ordförande

En domare i tingsrätten med juridisk utbildning.

Tingsrätten

Vid tingsrätten behandlas brott- och tvistemål och mål som gäller ansökan. Den är inom domstolsväsendet den lägsta rättsinstansen, där man kan behandla ett brottmål.

Nämndeman

En lekmannadomare vid tingsrätten, utses av kommunfullmäktige för fyra år åt gången. Han har samma myndighet som yrkesdomare att fälla domar.

Besöksförbud

Kan utdömas, om en person upplever sig hotad eller störd av en annan person. Den som dömts till besöksförbud får inte på något sätt ta kontakt med den person som skyddats medelst beslutet.

Sinnesundersökning

På basis av en sinnesundersökning överväger man huruvida den svarande har kunnat inse följderna av sin gärning, dvs. är han helt eller delvis tillräckelig.

Undersökningen utförs vid ett psykiatriskt sjukhus och att utföra den kan ta flera månader. Rättegången avbryts för den tid undersökningen varar.

Strafforderförfarande

Polisen ger bötesstraff för förseelsen, vilket bekräftas av åklagaren.

Brottsanmälan

En anmälan som görs av brottets offer eller av någon annan till polisen gällande brott han fått till sin kännedom.

Medling

Ett alternativt eller parallellt sätt att behandla ett brottmål. Vid en medling möter brottsärendet parter varandra och det brott som har skett med dess följder behandlas under ledning av medlare. Målsättningen för rådplägningen är att få ett avtal som tillfredsställer vardera parten. I många fall kan man som en följd av medlingen helt undvika en behandling i rätten. Att delta i en förlikning är kostnadsfritt och frivilligt.

Muntligt förfarande

Det vanligaste sättet att i rätten behandla våldsbrott, där man personligen hör parterna.

Tillräknelig

Ifall en gärningsman som har fyllt femton år vid tidpunkten för brottet förmår inse betydelsen av sitt brott och dess följder, är han tillräknelig och kan sålunda straffas för det brott han har begått. Såvida han är under femton år eller annars oförmögen att inse sitt brotts betydelse och följder, är han otillräknelig, varvid han inte kan straffas för det brott han begått. Om han konstateras vara delvis otillräknelig, kan straffet bli mildare än vad annars vore fallet.

Åtalsprövning

Åklagaren prövar för den för brottet misstänktes del och för brottets del huruvida ett brott har begåtts och huruvida det föreligger tillräcklig bevisning dvs bevis för att väcka åtal. Åtalet bör väckas, när det föreligger sannolika skäl som stöder att den för brottet misstänkte är skyldig.

Åklagare

En statlig myndighet, vars uppgift det är att ombesörja att på ett brott följer det straff som avses i lagen.

Åtalseftergift

Om det t.ex. inte föreligger tillräckligt bevisma-

terial eller brottet är av ringa art eller att det t.ex. enligt lagen har pre-skriberats, fattar åklagaren beslut om att inte väcka åtal, varvid behandlingen av brottmålet är avslutad. Offret för brottet har en s.k. sekundär åtalsrätt, varvid han kan väcka åtal mot den som misstänks för brottet.

Vittne

Ett vittne kan höras vid förundersökningen och vid rättegången. Vittnet har förpliktelse att sanningsenligt berätta allt som han vet om det skedda.

Stödperson

Målsägande kan ha en stödperson, som hjälper och stöder honom genom hela brottsprocessen.

Undersökningsman

Undersökningsman kallar man den polis som undersöker ett brottmål.

Svarande

Den som misstänks för ett brott blir åtalad dvs svarande, när åklagaren på basis av förundersökningen har fattat beslut att väcka åtal. Den åtalade kallas i rätten svarande.

KÄLLOR

Källor på nätet, december 2006

Justitieministeriet www.om.fi

Guiden Om du blir offer för ett brott

Broschyr gällande besöksförbud

Rättshjälp

Behandling av brottmålet vid tingsrätten

Som vittne vid rättegången

Rättsväsendet www.oikeus.fi

Åklagarväsendet

Riksåklagarens byrå

Rättegång

Besväransökan

Rättshjälp

Domstolar

Utmätning

Polisen www.poliisi.fi

Besöksförbud

Brottsanmälan

Förundersökning av brottet

Ersättning av brottsskador

Skriftligt förfarande vid brottmål

Skriftliga källor

Kjällman, Petra (red.) Rikoksella Loukattu – rikoksen uhrin käsikirja (Sårad av brott – handbok för brottsoffret). Suomen Mielenterveysseura/SMS-tuotanto Oy. 2002. Helsingfors.

Helsingin kaupungin sovittelutoiminta (Medlingsverksamheten i Helsingfors stad, red.) 2006

Nuorten oikeusopas – oikeudellista perustietoa nuorille rikosasioista (Rättsguide för de unga – juridisk baskunskap för de unga i brottsfrågor), Vilppula Anne (red.) 2006, Finlands lag II. Helsingfors: Talentum Media Oy